



Pregled časopisâ.

Vrhbosna. 1910. br. 15—20. E. Springer: U kojoj dobi da primaju djeca prvu sv. pričest? — J. Marušić: Hoćemo li mrtvace ukopavati ili spaljivati? — M. Alaupović: Sv. Stolica i „Sillon“. — A. Krespi: Enciklika sv. Oca Pape Pije X. — I. Radić: Etički karakter hrv. narodnih poslova. — A. Špoljar: Marija Magdalena. — I. P. Bock: Najnovije apol. djelo sveuč. profesora povjesničara A. pl. Ruville-a.

Serafinski Perivoj. 1910. br. 8—10. — F. E. M.: Kruh sv. Ante sa socijalnoga gledišta. — Don P. Škarica: Ulomei iz rukopisa „Glagolica i svećenstvo“, s osobitim obzirom na starodrevnu župu Poljice. — F. M. Blažević: Socij. demokracija i moral i Pijo X. i modernizam. — M. Pukler: Dje-lovanje Franjevacâ redodržave sv. Ćirila i Metoda na polju medicine.

Savremenik. 1910. br. 4—10. J. Benešić: Stanislaw Przybyszewski. — H. Barić: Dantološke mrvice. — Abbé Koskowski: Björnson kao reformator. — L. Voj-

nović: Vicomte Eugene. — Melchior de Vogüé. — M. Sr: Jedan prilog problemu volje (referat).

Mjesečnik prav. društva u Zagrebu. 1910. br. 5—10.

C. Pellegrini: Kmetstvo u dubrovačkom kotaru. — L. Prohaska: Državoslovna i gospodarska obrazovanost. — F. Mohorić: Kaznivi čini zoperčast po austrijskem predosnutku kazenskoga zakona 1909. — E. Lovrić: Matice. — F. S. Gundrum: Hipnoza i zločin.

Čas. Ljubljana. 1910. sv. 9. Dr. A. Ušeničnik u prvom članku govori o: Krivom socijalnom djelu, prema pismu, što ga je Pijo X. 25. kolovoza ov. g. upravo na franc. biskupe govoreći o Sillonu. Sillon je u početku izvrsno djelovao. Nu pošto voditelji Sillona nisu imali jasnih načela, to je s vremenom među njima zavladao duh protestantizma i liberalizma i oni su sašli na krivi put. Sillon je krivo shvatao demokraciju, čovječju osobnost, slobodu, jednakost i pravednost. Stoga sv. Otac poziva silloniste, neka se ostave krivog puta, neka postanu katolički silloniste. Vogja i utemeljitelj Sillona odazvao se pozivu

sv. Oca. U Sillonu imali smo ostvareni socijološki modernizam, koji je štetan, kao što je štetan modernizam uopće. Stoga valja da se više zadubimo u studij kršč. socijologije, jer za socijalno djelo nije dosta oduševljenje i dobra volja, nego treba ponajprije znanja. — V. Belè: Nekaj literarnega (nastavak). E. L.

Voditelj v bogoslovnih vedah. G. Rant: Bibl. prapovjest i mitologija Babilonaca. Pisac stavlja pitanje, odakle je uzeta biblička prapovjest (prvo pogl. geneze)? Izmegu bibl. prapovjesti i legenda drugih naroda imade sličnosti. Rant se odlučuje za teoriju, da bibl. prapovjest proizlazi iz zajedničke pradamovine roda ljudskoga i to iz onog doba, dok je ljudski rod bio još jedinstven i nerazdijeljen u razne narode.

A. Mrkun: Alkoholno pitanje i svećenik. Mrkun pokazuje a) strašne posljedice alkohola; b) dužnost svećenika raditi proti alkoholizmu; c) kako neka svećenik radi proti tome zlu. Ponajprije mora biti sam dobro upućen u alkohol. pitanju, da može narod poučiti. Zatim valja ustrajati društva, u kojima se imade gojiti trijeznost i apstinentizam.

F. Lukman: Latinske himne srednjega vijeka.

Iv. Tomažič: „Veto“ ali „exclusiva“ kod pap. izbora. T. svršava svoju oveću raspravu i pokazuje, da ekskluziva nije postala nikada pravom.

E. L.

Časopis katolíckého duhovenstva. Organ znanstvenoga odbora krščanske akademije u Pragu. Redaktori: dr. F. Kryštufek, dr.

J. Tumpach i dr. A. Podlaha. Prag 1910. Svez. 6. 7. i 8.

U ova tri sveska tiskano je devet rasprava. Od tih devet pet ih još nije dovršeno, nego se nastavljaju, a to su: „Konstitucija Sapienti consilio“ od dr. Al. Soldata, „Život sv. Ćirila Jeruzalemskoga i njegova nauka o utjelovljenoj Rijечи“ od dr. M. Mikulke, „O slobodnoj volji čovječjoj“ od dr. J. Novotný-a, „Češki kralj Juraj i kompaktata“ od dr. V. Pavlika, i „Kartuzijanski obred“ od M. Jahubičke.

Izvjestit ćemo opširnije o ostalim radnjama, koje su dovršene.

U 5. sves. napisao je Ant. Helebrant zanimljivu studijicu: „Pčela u sv. Pismu i u crkvi“ (370—380). Navedavši što su Indijci, Asirci, Egipćani, Arapi, Greci i Rimljani mislili o pčeli i o medu, izbraja H. pojedina mjesta iz sv. Pisma St. i N. Zavjeta, gdje se govori o pčeli i o medu. Iz H. istraživanja proizlazi, da Izraelci nisu umjetno gojili pčele, nego je svagdje govor o divljim pčelama, zato je pčela simbol ne marljivosti i štedljivosti kao kod nas, nego hrabrosti, nepopustljivosti, ustrajnog boja. Razno je simboličko znamenovanje pčele kod kršč. pisaca. Košnica pčelâ simbol je crkve, pčelice su krščani, matice je Isus Krist. Sviječâ voštаницa simbol je Krista Gospodina. Pčela je simbol Majke Božje. Mnogi sveci i sveteice imadu kao svoj znak pčelu ili košnicu. H. navodi razloge zato.

U sves. 5.—8. raspravlja dr. Jos. Samsour o temi „Benediktinci i početak zapadne kulture“.

Kako je zgodno rekao neki pisac, povijest benediktinskoga reda istovetna je s poviješću ev-

ropske kulture u prvom tisućljeću kršćanstva. S. izbrazja u nekoliko poteza zasluge benediktinaca za kulturu, a onda kroz cijelu raspravu ispituje, koji su razlozi, te je baš benediktinski red postigao takove uspjehe, a ne drugi redovi (na pr. red sv. Kolumbana u Irskoj). Glavni razlog tomu nalazi S. u relativnoj vrijednosti pravila sv. Benedikta. Ta su pravila odgovarala prilikama, potrebama, slabocama i silama onoga vremena. Drugi razlog nalazi S. u ugledu rimske crkve. Papa Grgur Vel. svojim spisima o životu sv. Benedikta te anglikanskim misionarima postavio je taj red na svijetnjak, da svima svijetli i da ga svi vide. Treći razlog vidi S. u zaštiti Karlovića, četvrti u misionarskom djelovanju benediktinaca a peti u raznim izvrsnostima pravila sv. Benedikta. S. pokazuje, kako su ta pravila kratka ali jezgrovita, sazdana na pedagošičkom taktu te poznavanju ljudske duše, kako ističu bitne i važne stvari a bitnim podređuju nebitne, kako divnim načinom spajaju jedinstvenu upravu sa slobodom pojedinaca. Vrijednost pravila dokazuje i stroga disciplina, odvojenost od svijeta, „stabilitas loci“. red među braćom, a nada sve ozbiljnost, čednost i neka dostojanstvenost, kojom se redovnici prema pravilima imaju odlikovati. Veliki napokon razlog uspjesima benediktinskoga reda nalazi S. u tom, što su benediktinci ponukani prilikama njegovali nauku, umjetnost i svaku vrst gospodarstvene kulture.

Poznati nam češki učenjak Josip Vajs napisao je u 7. sv. članak „Štovanje čeških sv. patrona u glagolskim liturgičkim

knjigama hrvatskim“ (417—424). U tom članku pripočuje V. u češkom prijevodu životopis sv. Većeslava prema staromu oficiju svećevu, kako se nalazi u glagolskim rukopisima (u Ljubljani, u Vatikanu i u Novom Vinodolskom). Ovaj životopis sv. Većeslava nikao je po mnijenju učenjakâ polovicom 10. vijeka, dakle ne dugo poslije smrti sv. Većeslava i to u Češkoj, jer jezik imade mnogo bohemizama, a iz Češke dospio u Hrvatsku. V. ističe historičku važnost pojedinih mjesta iz životopisa.

U članku: „K svježim grobovima njemačke filozofije“ (sv. 7. i 8.) crta profesor dr. K. Sta-tečný život i literarni rad triju njemačkih filozofa, koji umriješe zadnjih godina i to Kuna Fischera († 5. srpnja 1907), Eduarda Zellerera (19. ožujka 1908) i Fridrika Paulsena (15. kolovoza 1910).

Dr. K. Dočkal.

Przegląd Powszechny. U ovoj svesci naše «Smotrze» morali bismo da prikažemo sadržinu toga poljskoga mjesečnika od njegove 5.—10. sveske. Općeno govoreći u svim tim sveskama mnogo je raznolikih radnja i povjesnih i literarnih generalne vrijednosti, a neke specijalno za poljski narod. Prostora radi u 5. svesci ističemo radnju: Towarzystwo Piotra Skargi i Trzechsetny jubileusz bonifratrów (to su milosrdna braća) w Krakowie od J. Pavelskoga — gdje se vidi opsežan rad na karitativnom polju. Wažne otkricie na polu starochorescijanskej literatury. To je u 6. svesci opsežnije zamišljena studija J. Rostworowskoga. Od J. Lipkega donosi „Przegląd“ u

7. svesci radnju: Civitas Dei w epoce Karola Wielkego; vrlo uman sastavak. 8. sveska imade od E. Matzla interesantan članak: Z powodu książki „O filozofii sredniowiecznej.“ Oveća je radnja započeta u 9. sv. J. Urban raščinja: Katolicyzm eleuzyński, pa se nastavlja i u 10. sv. U toj istoj 10. svesci iscrpiv je referat A. Starkera: Wiecy i kongresy w ostatnich miesiacach. Jednako s ponosom izvješćuje J. Rejowicz o jubileju — 500 godišnjice — Krakowskiej kongregacyi kupieckiej. Valja znati, da je ta institucija (i Jagelovski zavod) jedina što se održala iz vremena poljskih kraljeva. Ne možemo da prešutimo prvi članak u 10. sv.: Zbrodnie na Jasnej Górze. Elegija uzvišena radi poznatog zločina u Čenstohovi; a kad je dala oduška velikoj tuzi i boli, nadovezuje duboke refleksije, odakle nazadovanje katoličkog osjećaja i mišljenja. Valja znati, da je Čenstohova u Ruskoj Poljskoj. Referati o literaturi i poljskoj i stranoj svagda su u mjesečniku objektivni kao i ostale vijesti iz života religioznoga, socijalnoga i znanstvenoga.

V. R.

Христианское чтение. — U našu „Smotru“ ulazi po prvi puta ovaj znameniti naučni ruski bogoslovski časopis. Izdaje ga Petrogradska duhovna akademija i izilazi svaki mjesec u jednom omašnom svesku od kojih 200 stranica.

1. U prvoj svesci 1909. god. dolazi na čelu vrlo poučni i znanstvenom akribijom napisani odulji članak: „Торжественая рѣчь премудрости въ книгѣ Исуса

сына Сирахова“ iz pera profesora-protorejera A. P. Roždestvenskoga (str. 1.—21.). Pisac spominje u uvodu, kako se u knjizi Isusa, sina Sirachova, govori o dvostrukoj mudrosti: o čovječanskoj, u koliko ona imade da ravna djelovanjem ljudskim; i o božanskoj, u koliko je od Boga dana. Na nekim mjestima sveti pisac govori takim načinom o premudrosti i take joj epitete daje, da moramo iznad svake sumnje i oklijevanja zaključiti, da tu nije govor samo o atributu Božjem, već o hipostasnoj mudrosti, o Slovu Božjem. Ovo je osobitim načinom istaknuto u 24. gl. i zato pisac ponajprije donosi prijevod ove glave, a onda tumači redak po redak. Od komentarišta obazire se autor na Jos. Knabenbauerov Commentarius in Eccli. u „Cursus Scrip. S.“ Parisii 1902., a od ostalih pisaca služi se sa: Ed. C. Aug. Riehm, Handwörterbuch des bibl. Altertums. Leipzig 1884. i O. Fritzsche, Kurzg. exeg. Handbuch zu Apokryphen.

2. U istoj svesci dolazi članak: „Переписка раскольническихъ дѣлителей начала XVIII. вѣка“ (Nabrajanje raskolničkih trudbenika u početku XVIII. vijeka) napisao prof. P. S. Smirnov (str. 37.—44.). Autor raspravlja o spisima Teodosija Vasiljeva, osnivačelja bezpopovaca, što ih je ovaj raskolnik pravoslavne ruske crkve napisao početkom XVIII. vijeka. Prvi spis njegov sačuvan nam je u trim prepisima, a napisao ga je Teodozije u Poljskog oko god. 1701. i razaslao svojim prijateljima i znancima po Rusiji, koji su mu pisali o slabom napretku raskola, da ih utvrdi i ohrabri.

Drugi spis napisan oko polovice 1705. radi o „dogmatah cerkovnih, o nih že bjaše, jakože prežde tak i ninje u vas s nami prja i smuščenije.“ Treći spis napokon napisan je 1711. god., kad se Teodozije nalazio u Novgorodskoj tamnici. Sva tri djela od velike su važnosti za historiju ruske crkve. Autor zato donosi i izvorni njihov tekst (str. 44.—66.).

3. U istoj svesci dolazi nadalje članak Mihaila Posnova „Новые типы построения древней историй церкви“ (Novi tipi sagragjivanja drevne crkvene povijesti, str. 57.—82.). Pisac raspravlja o Ričlijanzizmu. Albrecht Ritschl rođj. 25. ožujka 1822. u Berlinu bio je ponajprije živi i oduševljeni pristaša Tibinške škole i kao pristaša Chr. Baura napisao je „Evang. Marcions und das kan. Evang. des Lukas“ 1846. Poslije je u brzo odstupio od Baura i njegove nauke i udario sa svojim spisima „Entstehung der altkatholischen Kirche“ (1850 i 1857²), i „Geschichte des Pietismus“ (3 sveska 1880/86) temelj novom sistemu, koji baca na stranu svaku metafiziku i prema tomu dogmu, pa temelji religiju jedino na praktičnoj strani čovječjega života. Božanstvo Isusovo ne priznaje, ali ga zato postavlja nedostiživim primjerom i uzorom čitavog kršćanskog života.

Ričlijanska škola imade među protestantima mnogo pristaša, a najučeniji i najodusevljeniji od ovih jest svakako Adolf Harnack sa svojim spisom „Das Wesen des Christentums.“ Naš pisac malo previše uznosi Harnaka, a i slab je u kritici Ričlijanzizma.

4. Još moramo iz prve sveske da napomenemo članak P. Levito-

va, „Введение въ христианское нравственное богословие“ (Uvod u kršćansko moralno bogoslovlje, str. 83.—96.). Pisac opredjeljuje ponajprije pojam morala i moralnog djelovanja, a onda govori o odnošaju morala i religije. Pobija one, koji govore, da bez religije ne može biti moralnog djelovanja. Spomenuvši autonomiju morala u Kanta i Nietzschea, ustaje veoma zgodno protiv njih; a onda raspravlja o religiji kao metafizičnom osnovu morala, jer je samo u tom smislu istinita tvrdnja, da bez religioznih principa, bez religije ne može biti govora o moralu.

5. Treći svezak iste g. 1909. ne manje je bogat izabranim naučnim štivom od prvoga. Na prvom mjestu dolazi članak „О хоротей и дурной женѣ по книгѣ Исуса сына Сирахова“ (O dobroj i zloj ženi po knjizi Isusa, sina Siraхова, str. 325.—337.) iz pera poznatog nam već protojereja A. Roždestvenskoga. Pisac spominje u uvodu razliku izmegju položaja žene u pogana i u Židova. U onih prvih bila je ona mnogo niže biće od muža, smatrana njegovim rob-ljem; a u Israelaca vrijedila je ona kao drugarica i pomoćnica svomu mužu. Po Debori, Mariami (Ex. 15, 20), Holdami (4 Reg. 22, 14), Jabeli (Ird. 4, 21.), Estheri i drugima vidi se, da je žena u Israelskoga naroda mogla zauzimati važan položaj i u socijalnom i političkom životu.

Poslije ovog uvoda donosi autor prijevod i tumačenje 26. cap. v. 1.—23. što govori o dobroj i zloj ženi, upotrebljujući na jednom mjesto djelo Rud. Smend, Die Weisheit des J. Sirach.

P. S. Smirnov „Центры раскола въ первой четверти XVIII. вѣка“ (Centrumi raskola u prvoj četvrti XVIII. vijeka, str. 338.—362.). Pisac govori o raskolu od pravoslavne ruske crkve u Pomorju u gubernijama Oloneskoj, Arhangelskoj i Vologodskoj, gdje je raskolništvo sakrivalo glavnu svoju silu, budući da su bili krajevi radi ogromnih šuma, jezera, močvara i pustara prikladni za pustinjački život, a nijesu lako tamo dolazili ni carski ukazi ni svećenstvo Nikitinog bezvjerja, kako su ga raskolnici zvali.

Sokolov „Патриарший судъ надъ убийцами въ Bizantijskij X.—XV. в.“ (Patrijarški sud nad ubojicama u Bizantu X.—XV. v. str. 363.—389.). Ovo je nastavak radnje već prije započete. Pisac govori u ovom odsjeku poglavito o caru Bizantinskom Mihajlu VIII. Paleologu, kojega je patrijarha Arsenije izopćio iz crkve radi njegovih sramotnih i gadnih ubojstva. Služi se narednom literaturom: Jean Pappadopoulos, Théodore II. Lascaris, empereur de Nicée. Paris 1908.; Georgius Pachimeres, Historia. Bonnae; Nicephorus Gregoras, Byzantina historia. Bonnae; Georgius Acropolitae, Annales (recensio Heisenberg). Lipsiae 1903.; J. E. Troickij, Arsenij patriarh nikejskij i konstantinopolskij i arsenity. Petrograd 1873.

Dr. Šimrak.

Stimmen aus Maria-Laach. Sv. 7—8. M. Przibilla: Lažna samosvijest (Die Lüge des Bewusstseins). Ljudi su si od uvijek u prosugivanju svoje osobe i svojih djela nešto predočivali, što u istinu ne opstoji. To je sve lažna samosvijest. To je više ili

manje svijesna samo-varka o motivima i vrijednosti naših vlastitih čina. U cijeloj raspravi razvija Przibilla, kako je ta samo-varka s etičkog gledišta pogibeljna i štetna. — A Däth: Protestantske težnje glede misija u sadašnjosti (Die protest. Missionsbestrebungen der Gegenwart). Däth referira o internaciji. protes. misijomskom sastanku (The World Missionary Conference), koji se je obdržavao u Edinburgu ove godine od 14.—23. lipnja. Preko 160 crkvi i misij. društava sudjelovalo je kod tog sastanka, na kojem se je stvorio sistem za misijoniranje. Katol. misije se nisu gotovo ni spominjale. Na svršetku podvrgava Däth kritici prot. misij. djelovanje, koje je bitno kulturno djelo, dok je religiozna strana stupila sasama u pozadinu. — K. Kempf: Zadnje postaje moderne filozofije (Endstationen der mod. Philosophie). Kempf pokazuje izjavama glavnih zastupnika mod. filozofije, da je današnja filozofija više manje zadahuta skepticizmom, koji nazivlju subjektivizmom, relativizmom itd. — A. Deneffe: Jakov Balmes (k stogodišnjici). — I. Braun: Liturgično odjelo u engl. državnoj crkvi (Die liturgische Gewandung in der engl. Staatskirche). — K. Kempf: Bankrot moderne kritike o spoznaji (Der Bankrott der modernen Erkenntniskritik). Kempf razlaže kako kod zastupnika moder. filozofije s obzirom na temeljno pitanje o spoznaji i istini vlada golema zbrka i nejedinstvo. — O. Braunsberger: Religiozni preporod Italije u Cinquecentu (Italiens religiöse Wiedergeburt im Cinquecento.) E. L.

La civiltà cattolica. Godište 61. 1910. Vol. 3. i 4. sv. 1444. do 1449. — Savio nastavlja svoju u sv. 1442. započetu historijsko-arheološku raspravu o papi Liberiju u sv. 1444. 1447. i 1449., i to o natpisu u versima, što se sačuvao na ploči nadgrobnoj u katakombama Priscilinim, za koji je stalno, da se odnosi na nekoga papu iz IV. vijeka, i to baš na Liberija. — Isto tako nastavlja se apologetska radnja protiv teosofa, koji krivo poimaju i tumače nauku o oproštenju grijeha (sv. 1444. i 1446.) i o naravi sv. sakramenta (sv. 1448.). Od aktualne je vrijednosti članak „Feminismo e decadenza“ povodom knjige, što je izdao Scipio Sighele pod naslovom „Eva moderna“ i u kojoj očito izbija duh protukatolički. Poradi važnosti pisac je napisao članak mjesto kratke recenzije. — Socijalizam je zastupan u članku: Tre postulati del socialismo (sv. 1444.), koji je nastavak rasprave o pravednosti. — Članak Medioevalismo (srednjovječnost) uperen je na moderne, koji se često nabacuju kao floskulima ovim i sličnim rečenicama „ta ne živimo u srednjem vijeku“ i tumači, u čemu i u koliko valja da i sada nasljedujemo ljude srednjega vijeka (sv. 1445., 1446. i 1449.). Zlata vrijedni su članci: L' insegnamento religioso e il moderno naturalismo (sv. 1447.), u kojoj pisac ističe zadaću klera, da poučaje u vjerouci, kao najvažniju u ovo današnje doba. Il modernismo letterario (modernizam u književnosti sv. 1448.) upozoruje na pogibli od modernizma u lijepoj knjizi. Religione e morale

publica (sv. 1449.) upozoruje na činjenicu, da je zločinima i nečudoregju megju mladeži jedini uzrok, što propada vjera i javno čudoregje. Iz biblijskih nauka su članci: Gli autori e il tempo della composizione dei psalmi (tko je autor i kada je spjevao psalme, sv. 1448.) od Lucijana Mechineau, profesora na bibl. institutu u Rimu, i La cronologia nella storia Evangelica (kronologija u evanđelju sv. 1449.) od Lina Murilla, profesora istoga instituta. — Znamenitija djela imadu u listu iscrpivu i opširnu kritiku, kao na pr. „Regesta Romanorum Pontificum“ od P. F. Kehra, „Les nonciatures apostoliques permanentes jusqu' en 1648“ od H. Biaudeta, „Ercolano nel passato, nel presente e nell' avvenire“, prijevod talijanski djela dvojice engleskih pisaca, Ch. Waldsteina i L. Shooobridge-a u sv. 1444. „Commentarium in librum genesis“ od P. M. Hetzenauera, „Apologie pour Fénelon“ od Brémonda u sv. 1445., „Giudaismo e Cristianesimo“ od E. Pincherla, „Année sociale internationale“ izdanje glasovitog Action Populaire u Reimsu u sv. 1446., „Oeuvre des Congres Eucharistiques. Ses origines“ u sv. 1447., „Mondovi al cardinale Bona nel terzo centenario dalla sua nascita“ i „Die Kirchenbauten der deutschen Jesuiten“ od J. Brauna u sv. 1448., „Le catholicisme en Japon“ od L. Delplace-a u sv. 1449. Osim toga imade recenzijâ manjih djela svu silu i na koncu bibliografiju.

Revue pratique d'Apologétique. Paris: G. Beauchesne et Cie. Izlazi mjesečno dva puta, svagda na 80 stranica. Iz dva-

naest snopića nastaje knjiga (tome). Od 1. oktobra počinje tome XI. t. j. nova šesta godina. Katolik, vješt francuskom čitanju, trebalo bi da drži tu apologetičku smotru, ako ikako može da skuca godišnjih 12 franaka — cijenu revije. — Smotra donosi redovno tri do sedam savremenih i naučnih apologetskih članaka (Apologétique). — Na to reda u obavijestima (Informations) znamenitije odluke i činjenice, što mogu zanimati apologeta (Faits et Documents), i dodaje kratke članke o aktualnim apologetskim pitanjima (Apologétique au jour le jour). — Treći dio (Chroniques) nanizuje literarne ocjene stručnih djela iz povijesti religijâ kršćanstva i Crkve, iz filozofije, prirodnih i socijalnih znanosti, bogoslovlja, biblijskih znanosti, uzgoja, katehetike i t. d. Na to slijedi prijedlog časopisa (Revue des Revues françaises et étrangères) i bibliografija. Na koncu čitamo odgovore na upite, što ih u stručnim stvarima kazuje uredništvo (Petite correspondance apologétique). — Nije lako naći revije, koja bi ovako stručnjački i svestrano pitala svoje čitatelje solidnim znanjem u lakom stilu. Zato je eto danas, poslije pet godina gotovo svuda raširena, znatno uvećana, a ipak jednako jeftina. Tko tu smotru savjesno čita, ne može zaostati kao teolog, a kamoli kao laik ni u kojem problemu, što je u svezi sa vjerom i što ga ljudi iznose bilo u prošlosti bilo u sadašnjosti. — Da sve to točno utvrdimo, trebalo bi amo prosto prenijeti tu doista praktičnu apologetsku smotru. Kako to ne ide, nižemo samo znatnije članke, da

se vidi, što smotra piše (od 1. VI. do 15. X. 1910. br. 113 do 122). C. Piat: De l'intelligence des sauvages. Na osnovi sabranoga etnološkoga gradiva pokazuje autor, da ne smijemo tako zvana „divlja“ plemena smatrati ostatkom barbarskog stanja čovjekova. Još manje vrijedi tvrdnja, da nam ta plemena pokazuju prijelaz u postupnom razvoju životinje u čovjeka. I ta neizobražena plemena očituju svojim jezikom i govorom, kako ne živu samo oćutnim životom, već da umiju graditi i pojmove i sudove. Njihovo je mišljenje djetinjско, često i glupo, ali opet i oni pitaju razlog pojavama, odgovaraju na pitanja: odakle, kamo, zašto njihov život (princip kauzaliteta). Prva povijest čovječanstva je neistražena, zato se danas ne da znanstveno riješiti pitanje, odakle ova nekulturna (nipošto „divlja“) plemena. Neka su valjda zaostala u duševnom razvoju; druga su dosta civilizovana; a mnoga očituju jasno, da su u sadašnje stanje nekulture spali sa visokog stepnja civilizacije n. pr. Banton. — F. Cimetier: Le duel dans la législation ecclesiastique. Analizirajući pismo sv. Oca Pape Lava XIII. austro-ugarskim biskupima „Pastoralis officii“ (12. IX. 1891.), prikazuje pisac pomoću historičkih spomenika Crkve, kako je rimokatolička Crkva vazda osuđivala pravi dvoboj kao teški zločin i kako je postojano kaznila krivce najstrožim kaznama. — André Dubois: L'utilisation apologétique du miracle. Pisac govori o čudu s modernoga stajališta tako, da upire oči u glavne sa-

vremene prigovore i dokazuje, kako je kraj svega znanstvenoga napretka pravo čudo izvjestan i svim ljudima prikladan znak Božje objave. — L. Labauche: *La formation de la notion théologique de personne*. Članak opisuje genetički razvoj riječi *οὐσία, ὑπόστασις, πρόσωπον* dok nije primila trajno znamenovanje: osoba (lice). — Clodius Piat: *De l'intelligence chez l'enfant*. Evolucionisti (ekstremni) hoće, da i psihologiju dječije svijesti upotrijebe kao potvrdu, da se mišljenje postupno razvilo iz oćućivanja. To bi onda dašto bio dokaz, da čovjek nije drugo već razvijena životinja. Piat analizira razvoj dječije svijesti na osnovi eksperimentalne psihologije i pokazuje, da činjenice svjedoče protivno. Mišljenje očituje se u povodu oćućivanja, istina je; ali je uzrok mišljenju mnogo dublje, izvor njegov mnogo više. Dijete mora da sa sobom donosi na svijet neki nutarnji princip, koji stvara na osnovi oćućivanja pojmove, sudove, zaključke. Bez toga se principa ne može istumačiti nepobitna činjenica, da i dijete shvaća i upotrebljava načela identiteta, kauzaliteta, finaliteta. — M. Lepin: *Valeur historique des trois premiers Évangiles*. Na široko zasnovanom studijom dokazuje autor povjesničku vrijednost sinoptičkih evanđelja. Natanko ispituje prigovore i hipoteze racionalista i modernista, koji hoće da izbrišu evanđeljima svrhunaravsku biljegu. Napose dokazuje Kristovo božansko poslanje, čudesa, proroštva, uskrsnuće božanstvo i djevičansko začće. — L. de Grand-

maison: *L'étude des Religions*. Pisac je izdao knjigu s naslovom: *Manuel d'histoire des Religions* (M. G. Beauchesne). Uvod u taj priručnik o poredbenoj znanosti religijâ donosi ovaj članak. Govori se u njem: o riječi i pojmu religije, o glavnim oblicima religije, o naravnoj i objavljenjanoj religiji, o poredbenoj povijesti religijâ, o uzrocima neizvjesnosti i nesklada u studiju religijâ, o načelima i metodama, što ih upotrebljuje povijest religijâ, o bibliografiji te znanosti. — F. Bruneteau: *Du désintéressement dans la morale chrétienne*. Pisac raspravlja stari i vazda novi problem, da li je dobro biti krepostan poradi nagrade (sreće) i bježati zlo poradi kazni (nesreće). Pokazuje, kako je kršćanstvo vazda isticalo svrhunaravni život kao posljednji cilj i potom vječno blaženstvo i vječno prokletstvo kao najjače motive ljudskog djelovanja. Tako je istina u sredini između ekstremnog utilitarizma i ekstremnog altruizma; ona veže čovjeka na zemaljsko odricanje, ali mu pruža i zemaljsko duševno zadovoljstvo. — Bronssol: *Balmés et l'Apologétique*. Povodom stogodišnjice rođenja Balmesova (u Vich-u, Catalonija, 28. augusta 1810.) posvećuje pisac članak uspomeni ovog velikog filozofa i apologete u XIX. stoljeću. Za kratkog svog življenja (umro je 9. jula 1848. u 38oj godini) stvorio je genialni Balmes djela neprolazne vrijednosti u filozofiji, teologiji, historiji, političkoj i socijalnoj ekonomiji. Načelno mu je djelo logičko: „*Art arriver au vrai = Umetnost naći istinu*“. Pored toga

su znamenita djela: „Filosofia elemental“, „La religion demonstrada al aleance de los ninos“ (pučka apologetika), „El Criterio“ i dr. — Balmès je savršeno prikazao načela kršćanske filozofije i ljepotu katoličke religije. On nije nikada pustio s vida prava razuma i logike, ali je priznao i naglasio, kako znatno utječe u istraživanju istine i srce i volja ljudska. Kako je duboko ispitivao osnovna načela, na kojima počiva istina, tako je oštroumno i s činjenicama odbijao optužbe i navale, što su ih neprijatelji Crkve iznosili iz povijesti kršćanstva. Tako otprilike slavi Balmesa uredništvo Revue prat. d' Apolog. u svojoj adresi Vich-skog biskupu i organizatorima apologetskog kongresa, što no se sastao u Vich-u 8.—11. septembra 1910. da svečano proslavi Balmesovu stogodišnjicu: La direction: Pour le Congrès apologétique de Vich. — Jedan od glavnih redaktora revije, prof. Lebreton, nosio je adresu lično na kongres u Vich. Za vrijeme kongresa piše Lebreton uredništvu Revije kratki ali zanosni člančić: Le Congrès international d' Apologétique de Vich. — L. Labauche: La sainte humanité de Notre-Seigneur prikazuje svetost Gospodinu na osnovi sv. pisma, a prema definiciji da je svetost: *aversio a creaturis et conversio ad Deum*. — Lesêtre: *Le surnaturel dans la Bible* ispituje, kako treba shvatiti svrhunaravsko Božje djelovanje, što ga kazuje Sv. pismo u događajima i pitanjima dogmatičkim, historičkim, zakonodavnim, simboličkim,

alegoričkim, poetičkim i pučkim. Pisac pokazuje, da se njegovo tumačenje (ograničenje „svrhunaravskoga“) ne kosi sa inspiracijom, da nije racijonalističko i da se dade dovesti u sklad sa tumačenjem sv. Otaca. — Rivière: *La moralité laïque devant le problème de la mort* pokazuje, kako se t. zv. laički moral ne prikazuje štetnim samo u pitanjima življenja, već očituje svu svoju ništetnost, kad'ga promatramo u svezi sa problemom smrti. — Baudrillart: *Clunyet la Pape* crta živahnim bojama reformu, što ju je izveo blagosloviti samostan u Cluny u X. vijeku i blagoslovni utjecaj toga manastira u čitavoj Crkvi, a napose u tadanjim žalosnim prilikama rimske stolice.

Dr. Fran Barac.

Zeitschrift für kath. Theologie. 1910. sv. 4. I. Hontheim: *Die Gottesnamen in der Genesis*. U genezi se Bog nazivlje Jahve i Elohim. Ta razlikost ne potječe od različnih literarnih izvora, nego su ta imena po stanovitim nekim zakonima razredana.

F. Rett: *Die Gewalt der Regularbeichtväter über Gelübde*.

H. Bruders: Mt 16, 19; 18 18, und Io 20, 22. 23 in Frühchristlicher Auslegung. Tertullian. Nije čudo, da prije spomenuta mjesta iz nov. zavjeta ne nalazimo u ono malo spisa, koji potječu iz 1. stoljeća od apost. otaca. Prvi, koji se na te tekstove obazire, bio je Tertulijan iz Kartage. On imade direktno pred očima Mt 16, 19; 18, 18, a možda ga je u njegovom načinu dokazivanja i Io 20, 22. 23. ogragjivao. *E. L.*

Theologische Quartalschrift. Tübingen, 1910. sv. 3. — S. Euringer: Abisinija i sv. stolica (nastavit će se). — I. M. Pfättisch: Upliv Platona na Konstantinov govor na skupštinu svetih (Platos Einfluss auf die Rede Konstantins an die Versammlung der Heiligen). To je polemička rasprava, u kojoj Pfättisch modificira svoj nazor, prama izvodima E. Schwarza o spomenutom Konstantinovom govoru, u toliko, što sada kaže, da je taj govor preveo Grk, koji je poznao Platona, dočim je prije držao, da je Konstantin ovisio o Platonu. — O. Wecker: Kršćanski upliv na budizam? (Christlicher Einfluss auf den Buddhismus?) O toj ću radnji referirati, dok cijela izagje. E. L.

Revue du Clergé Français. Paris, 1910. do 1. listopada. — F. Cabrol: Svetkovina asumpcije. (La fête de l'Assomption). Svetkovina „Velike Gospe“ temelji se na tri činjenice: na smrti sv. Marije, na njenom uskrsnuću i svečanom uzeću na nebo dušom i tijelom. Kad je sv. Marija umrla, ne zna se za sigurno (jedni drže 48. po K., drugi 63. ili 69. po K., neki opet u velikoj starosti). O mjestu, gdje je umrla i o njenom grobu velike vladaju prepirke. Efeška tradicija veli, da je umrla u Efezu, dočim je po jeruzalemskoj tradiciji umrla u Jeruzalemu. Pripovijedanje: De transitu Virginis, koje se je prije pripisivalo sv. Melitonu (2. stolj.) da je bl. djevica uzeta u nebo, potječe iz 5. ili konca 4. stoljeća, ali imade svoje podrijetlo u 2. stolj. kako Turmel drži. Imademo takogjer jedan list, što ga je Dionizije areopagita upravio na

biskupa Tita, u kojem jasno govori o smrti i asumpciji sv. Marije. Nirschl stavlja taj list u god. 363. U sedmom, a pogotovo u 8. stoljeću mnažaju se znatno svjedočanstva u tom pogledu. Sama svetkovina asumpcije potječe iz 6. ili svršetka 5. stoljeća, a valjda potječe s groba sv. Marije, koji je imao biti u Getsemanu. Svetkovina se ta barem na zapadu u početku slavila 18. siječnja. — G. Geslin: Mesija i Sin Božji (Messie et Fils de Dieu). Geslin dolazi do zaključka: 1. naziv „Sin božji“ svaki put, kad se kod proroka neposredno daje osobi Mesije, imade značenje sinovstva rođenjem — dakle širje značenje nego Mesija. 2. U evanđelju naziv „Sin božji“ imade značenje kao kod proroka. 3. Zamjena između „Sin božji“ i Mesija, ne znači, da su ti nazivi sinonimni, nego da označuju jednu te istu osobu. — P. Godet: Liturgijsko podrijetlo: Salve Regina. Salve Regina potječe iz 13. stoljeća. — E. Mangelot: Evanđelje sv. Luke (nastavlja se). U broju od 1. listopada izašao je članak od J. Briconta o historiji religijâ, koji služi kao uvod cijelomu nizu članaka, koji će izaći. Uvod imade pet dijela: 1. Povjest historije religijâ počam od Grka i Rimljana do u najnovije doba. 2. Objekat historije religijâ. 3. Metoda historije religijâ. 4. Nekoji sistemi (magizam, animizam, tabuizam, totemizam i t. d.) 5. Historija religijâ i katolici.

E. L.

Archiv für katholisches Kirchenrecht, mit besonderer Rücksicht auf Deutschland, Oesterreich-Ungarn und die Schweiz. Urednik

Dr. Franz Heiner. God 1910. Sv. I.—III. str. 1—598. — Ovu je revuju osnovao god. 1859. glasoviti kanonista Ernest barun Moy de Sous, profesor crkvenog prava na sveuč. u Inomostu. God. 1868. preuzima urednikovanje Archiva vjerni pomagač Moy-ev Dr. Friedrich H. Vering, najprije heidelberški, a za tim praški sveuč. profesor crkvenog prava. — Iza dugogodišnjeg Veringova uredovanja, tamo negdje poslije 1895. god. postade urednikom arkiva Dr. Franz Heiner, današnji auditor svete rimske rote, koji ga i sada redigira, premda je u Rimu.

Ta 'se smotra bavi isključivo crkvenim pravom, pa njezina dva glavna registra (General-Register zum Archiv für kath. Kirchenrecht Band I—XXVII i Band XXVIII—LXVI.) jasno dokazuju, da nema toga pitanja u crkvenom pravu, koje ne bi bilo na osnovu prvotnih izvora raspravljeno. Osim toga priopćuje arkiv sve papinske enciklike; — toga riješenja rimskih kongregacija nema, koje ne bi našlo mjesta u arhivu, a da i ne govorim o državnim zakonima, naredbama, sudbenim odlukama crkveno-političke naravi izašlih u Njemačkoj Švicarskoj i našoj monarkiji. — Samo se od sebe razumijeva, da arkiv marljivo prati kanonsku literaturu katoličku i protestantsku, koja izlazi budi na njemačkom, francuskom ili talijanskom jeziku.

Tu i tamo imade izvještaja iz mađarske, češke, hrvatske, rumunjske kanonske literature. — Materijal Archiva biva priopćivan 4 puta na godinu, dakle uredništvo daje četiri snopića, koji zajedno sačinjavaju jedan svezak. Raspored građe ide ovim redom:

I. Rasprave (Abhandlungen). II. Crkveni dokumenti i crkvena riješenja (Kirchliche Aktenstücke und Entscheidungen). III. Državna riješenja i državni dokumenti (Staatliche Aktenstücke und Entscheidungen). IV. Manja priopćenja (Kleinere Mitteilungen). V. Književnost (Literatur). Da čitatelji imaju približni bar pojam o sadržaju te kanonske revije, navodim ovdje treći snopić, dakle predzadnji ove godine.

1. Prof. Dr. Gillmann: Die Designation des Nachfolgers durch den Papst nach dem Urteil der Dekretglossatoren des zwölften Jahrhunderts. Ovdje pisac niječno riješava pitanje, da li može papa sebi imenovati nasljednika, kako je to učinio Sv. Petar imenovavši Klementa.

2. Dr. Alfons Bellesheim: Zwangsweise Austeilung der Kommunion an öffentliche Sünder in der anglikanischen Kirche. U tom članku priopćuje pisac zanimljiv slučaj, kako engleski sudovi, stojeći na stajalištu, da je država kompetentna i u stvarima savjesti te religije anglikanske, osudiše kanonika Thompsona, što je javno uskratio pričest Bannisteru, koji je prema državnom ženidbenom zakonu od 28. aug. 1907. sklopio ženidbu sa sestrom svoje † supruge, makar da takovu ženidbu anglosaksonska crkva svojim 99. kanonom iz god. 1603. proglašuje rodoskvrnućem.

3. Dr. Alfons Bellesheim: Irische Plenarsynode vom Jahre 1900. U tom referatu obrađuje pisac svojim opaskama nekoje važnije sinodarne zaključke o vjeri i životu svećenstva.

Tako je vrijedno spomenuti, kako sinoda nareguje, da nijedan svećenik ne smije umrijeti bez oporuke, koja ima da bude deponirana u dijecezanskom arhivu, a da u njoj ne smiju manjkati pobožni legati. Za biskupe vrijedi isto, samo što njihov testament mora biti ispostavljen u tri primjerka. — Zanimljivo je, što sinoda odregjuje, da nijedan župnik ne smije imati duga više od 100 funti sterlinga, a kapelan više od 30 (2000—6000 kruna), a i za taj dug potrebna je dozvola biskupova. Dobro bi bilo nešto slična i kod nas urediti; a pogotovo osnovati glavnicu, iz koje bi se dobivali beskamatni zajmovi za beneficalne investicije.

4. Leo Jackowski: Die päpstlichen Kanzleiregeln u. ihre Bedeutung für Deutschland. U toj svojoj oveloj radnji, koja se u tom snopiću svršava, pisac pretresa pravnu vrijednost svih 72 kancelarskih regula, pa dolazi do zaključka, da u njemačkoj vrijedi samo 20 regula: De idiomate.

5. Tournéau, Landgerichtsrat: Das preussische Gesetz betreffend das Dienst Einkommen der katholischen Pfarrer vom 26. Mai 1909. Ta je radnja započeta u I. snopiću, pa će se svršiti tek u IV-tom.

6. Die „römische Frage“ und die kirchenrechtliche Möglichkeit ihrer Lösung, von einem deutschen Kanonisten. — Ta je radnja započela već lani u 89. svesku Archiva, a nastavlja se ljetos u svim snopićima. Svršit će se ta studija tek god. 1911. Po stilu sudeći, bit će pisac sam urednik Dr. Heiner.

Radnja ide za tim, da dokaže, è se papa može valide et licite odreći *positis ponendis* svoje države pa eventualno i primiti restituciju.

Dr. J. Cenkić, župnik.

Revue catholique des institutions et du droit. (Organe des congrès des jurisconsultes catholiques et de comités catholiques de consultation) Paris. Victor Lecoffre 1910. Brojevi 1—7. Urednik: Henry Luciens-Brun.

1. broj. *L'Église contre le socialisme par Besse* (Crkva protiv socijalizma. Izvještaj Besse-a na 33. kongresu katoličkih pravnika). — *L'impôt progressif. Etude sociologique sur l'impôt sur le revenu considéré comme un mécanisme de transformation sociale par Robert de Boyer Montégut.* (Progressioni porez. Socijološka studija Roberta de Boyer-Montéguta o porezu i dohotku, u koliko se isti posmatraju mehanizmom socijalne preobrazbe. Izvještaj XXXIII. kongresa držanog u Montanbanu dne 27. i 28. oktobra 1909.). — *La liberté d'enseignement et les lois nouvelles par G. Fressenon.* (G. Fressenon: Sloboda obučavanja i novi zakoni).

2. broj. *Les envahissements de l'État moderne par Hubert-Valleroux.* (Zadiranja moderne države od Hubert-Vallerouxa. Izvještaj 33. kongresa). — *Du règlement des comptes des liquidations des congrégations en cas de déficit par Eugène Godefroy.* (Izvještaj Eugena Godefroya o pravilniku likvidacijonih računa u slučaju, da je likvidacija kongregacija svršila deficitom, prikazan na 33. kongresu franc. pravnika katoličkih).

Abbé Barraud: Les tombeaux de nos ancêtres. (Abbé Barraud: Grobovi naših pregja.) — Fres-senon: La liberté d'enseignement et les lois nouvelles. (Sloboda obučavanja i novi zakoni).

3. broj. Hubert - Valle-roux: Les liquidateurs des congregations sur la sellette. (Hubert-Valleroux: Likvidatori kongregacijâ na optuženičkoj klupi). — T. F. Les droits de la conscience. (T. F. Prava savjesti). Henry Lucien-Brun: Le général Ducrot et la restauration monarchique. (Henry Lucien-Brun: General Ducrot i uspostava monarkije.) — Fressenon: La liberté d'enseignement et les lois nouvelles. (Fressenon: Sloboda obučavanja i novi zakoni).

4. broj. Hubert - Valle-roux: L'impôt du revenu à l'étranger. (Hubert - Valleroux: Porez na dohodak u inozemstvu. Izvještaj 33. kongresa katol. pravnika). Thery: L'autorité. (Thery: Autoritet); Fressenon: La liberté d'enseignement et les lois nouvelles. Fressenon: Sloboda obučavanja i novi zakoni). — Jeanne d'Arc et le salut de la France. Conference de Mons. Marty, évêque de Montauban, jeudi 3. mars 1910. (Ivana od Arka i spas Francuske. Konferencija biskupa montanbanskog Martya, držana na kongresu franc. kat. pravnika u Montanbanu dne 3. marta 1910.)

5. broj. Bouchard: La propriété ecclésiastique. (Crkveno vlasništvo. Izvještaj general. vikara montanbanskog, gosp. Boucharda držan na kongresu u Montanbanu). — Louis Dimier: Le li-

beralisme ennemi de l'âme française. (Ljudevit Dimier: Liberalizam neprijatelj francuske duše). — Ch. Lescoeur: Un impôt sur l'ensemble de revenus en 1710. (Ch. Lescoeur: Dohodarina god. 1710.). — Vicomte Guy de Robien: Le catholicisme facteur de paix universelles à l'aube du XX. siècle. (Vicomte Guy de Robien: Katolicizam kao čimbenik sveopćeg mira u praskozorje XX. stoljeća).

6. broj: Fressenon: Les juristes catholiques et la neutralité scolaire, il y a un quart de siècle. (Fressenon: Katolički pravnici prema neutralnosti škole pred četvrt stoljeća). — Poidebard: Le remplacement des prestations par des centimes additionnels. (Poidebard: Otkup voz-nih i ručnih težaka putem nameta na 4 direktna državna poreza). — Ayroles: La morale chrétienne dans l'histoire de la bienheureuse Jeanne la Pucelle. (Ayroles: Kršćanski moral sadržan u životopisu blažene Ivane djevice). — Barrand: L'instruction primaire en Bas-Poiton avant la révolution. (Barrand: Pučka nastava u Bas-Poiton-u prije revolucije). — Henry Lucien-Brun: Le cinquante-naire des zouaves pontificaux. (Henry Lucien-Brun: Pedesetgo-dišnjica papinih zoava). — Emmanuel Lacombe: Les enseignement de Le Play. (Imanuel Lacombe: Nauka Playeva.). — Paul Magnin: De la date des actes opposables au liquidateur d'une congrégation dissoute. (Pavao Magnin: O roku, kad imadu vjerovnici kongregacija raspuštenih prijaviti likvidatoru svoje tražbine).

7. broj: Bref de sa Sainteté Pie X. à la Revue Catholique des institutions et du droit. (Breve Njegove Svetosti pape Pija X. upravljen na reviju za institucije i pravo). XXXIV. Congrès des juristes catholiques, Valence 20. 21. et 22 oct. 1910. renseignements et programme L' enseignement et l' Etat. (Rasprijava i program XXXIV. kongresa kat. pravnika, koji se je držao dne 20., 21. i 22. okt. 1910. u Valenci a bavio se obukom i državom). — Leon Chapot: La conjuration des puissances antichrétiens (Leon Chapot: Urota protukršćanskih sila). — Ernest Sermet: Mariage religieux et mariage civil (Ernesto Sermet: Ženidba religijozna i ženidba civilna). — Henry Lucien-Brun: Une oeuvre de décentralisation (Lucien-Brun: Jedno djelo decentralizacije). — Henry Furgeot: Les trois maris d' Eleonore de Marcilly et leur descendance (Henrik Furgeot: Tri muža

Eleonore Marcilly i njihovo potomstvo).

To su evo rasprave. Osim toga donosi revija u svakom broju dogodštine iz cijelog svijeta (Les evenements du mois), a ne smijemo pustiti iz vida njezinu bibliografiju (Bibliographie), njezinu službenu (Revue du journal officiel) i sudbenu kroniku (Chronique judiciaire des intérêts catholiques), gdje registrira sve zakone i naredbe, a i sva riješenja francuskih sudova, u koliko se ista tiču bogoštovlja, kongregacije, obuke . . . uopće svega što se tiče katoličkih interesa. — Od nemale je važnosti, što revija kritički pretresa odluke redovitih i kasacionih sudišta (Revue critique du contentieux cultuel; La Cour de cassation et l' application de la législation cultuelle). Tako saznajemo, kako se imadu primijenjivati razni zakoni crkveno-politički; a znademoda li je stajalište sudova ispravno ili ne.

Dr. Juraj Cenkić.

